

наведи телефон

Лүимә СЭрипос

13.01.2022
№ 1 (1259)

www.khanty-yasang.ru

Основана 11 февраля 1989 года

E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru

Мәщтыр хөтнат атхатыгласыт

В. Узель вәрум хури

Ювле хультум э́тпост сәв мәщтырлан ма́хум Ханты-Мансийск үст акван-атхатыгласыт. Ты урыл потыр 8-9 лөпсыгт ловиньтән.

**Ты
номерт
ловиньтән:**

Сосса щёмьят өлнэ
колыт үст ёвтэгыт

Э́рнэ сәкконыт
пирмайтасыт

Мәньщи мирн
паща ләтың кётэ

▶ 3

▶ 4

▶ 6

Тав Мәнья вәтат
яныгмас

Хөнтаң мәт
мәньщи өлупса
урыл потыртасыт

Сәв тэлат вәруңкве
әлыми

Сосса хөтпа
намхөталэт
янытлавес

▶ 10-11

▶ 12

▶ 13

▶ 16

т а л

Тәл котиль э́тпос
(Январь)

ПН		3	10	17	24	31
ВТ		4	11	18	25	
СР		5	12	19	26	
ЧТ		6	13	20	27	
ПТ		7	14	21	28	
СБ	1	8	15	22	29	
ВС	2	9	16	23	30	

Рётың юсвой э́тпос
(Февраль)

		7	14	21	28	
	1	8	15	22		
	2	9	16	23		
	3	10	17	24		
	4	11	18	25		
	5	12	19	26		
	6	13	20	27		

Мәньполь э́тпос
(Март)

		7	14	21	28	
	1	8	15	22	29	
	2	9	16	23	30	
	3	10	17	24	31	
	4	11	18	25		
	5	12	19	26		
	6	13	20	27		

Яныгпөл э́тпос
(Апрель)

		4	11	18	25	
		5	12	19	26	
		6	13	20	27	
		7	14	21	28	
	1	8	15	22	29	
	2	9	16	23	30	
	3	10	17	24		

Яңк нәтнә э́тпос
(Май)

		2	9	16	23	30
		3	10	17	24	31
		4	11	18	25	
		5	12	19	26	
		6	13	20	27	
		7	14	21	28	
	1	8	15	22	29	

Лүпта э́тпос
(Июнь)

		6	13	20	27	
		7	14	21	28	
	1	8	15	22	29	
	2	9	16	23	30	
	3	10	17	24		
	4	11	18	25		
	5	12	19	26		

Өйттур э́тпос
(Июль)

		4	11	18	25	
		5	12	19	26	
		6	13	20	27	
		7	14	21	28	
	1	8	15	22	29	
	2	9	16	23	30	
	3	10	17	24	31	

Вёртур э́тпос
(Август)

		1	8	15	22	29
		2	9	16	23	30
		3	10	17	24	31
		4	11	18	25	
		5	12	19	26	
		6	13	20	27	
		7	14	21	28	

Сүкыр э́тпос
(Сентябрь)

		5	12	19	26	
		6	13	20	27	
		7	14	21	28	
	1	8	15	22	29	
	2	9	16	23	30	
	3	10	17	24		
	4	11	18	25		

Мәнь таквс э́тпос
(Октябрь)

		3	10	17	24	31
		4	11	18	25	
		5	12	19	26	
		6	13	20	27	
		7	14	21	28	
	1	8	15	22	29	
	2	9	16	23	30	

Яныг таквс э́тпос
(Ноябрь)

		7	14	21	28	
	1	8	15	22	29	
	2	9	16	23	30	
	3	10	17	24		
	4	11	18	25		
	5	12	19	26		
	6	13	20	27		

Вәт сәграпнал э́тпос
(Декабрь)

		5	12	19	26	
		6	13	20	27	
		7	14	21	28	
	1	8	15	22	29	
	2	9	16	23	30	
	3	10	17	24	31	
	4	11	18	25		

Йильпи 2022 тәлыл янытлыянүв!

Ляххал тотнэ ятил сосса махум, «Лүймә сәрипос» ос «Ханты ясаң» газетаг вәрнэ нэт ос хум хөтпат, нәнн ам Йильпи 2022 тәлыл янытлыянум!

Ты тәл рүпатан күпни-тыңыщ вос мины, ёмас махум ёт вос хөнтыглах-тэгыт, потрамегыт. Сәв ёмас ляххал, пұмыщ потыр вос хансэгыт.

Кәсың пәвылт манос үст нән тәратан газетанын мәнщи ос ханты мирн сака ўравет, ловиньтавет. Газетат махум тәнти рүтаныл кәсалыяныл, тән өвылтыт потрыт ловиньтэгыт, хурит сунсыглэгыт. Төва хөтпанув пёс щирыл мәщтырлэгыт манос эргункве-йквуңкве хәсэгыт.

Нән хансум потранын, ляххаланын хосыт Хальүс ос районт өлнэ сосса

махум сәв эрнэ матыр тәра-паттэгыт, потрыт, мөйтыт ос эргыт ловиньтэгыт. Ты магыс нәннн тән сәв ёмас, сымыңләтың ләвэгыт, пұмащипа ләтың кетэгыт.

Ляххал тотнэ ятил махуматёнув, Йильпи 2022 тәлт ёмас номтыл рүпитән, сосса махманув палт ялантән, сәв потыр газетан хансән. Пустәгыт ос сөтыңыщ, щуниңыщ өлән!

Любовь Вынгилева
көтум потре мәнщи ләтың
С. РОМБАНДЕЕВА
толмашластэ

Л.К. Вынгилева

Сосса щёмьят өлнэ колыт үст ёвтэгыт

Мән округувт «Развитие жилищной сферы» нампа яныг программа хосыт тыт өлнэ щёмьят колыт ёвтуңкве нётавет. Ты нэпакн «Обеспечение жильем граждан из числа коренных малочисленных народов ХМАО – Югры» нампа сосса мирн нётнэ программа өс хансым өлы.

Мәнщи, ханты ос ёрн щёмьят өлнэ кол ёвтуңкве ты нэпак хосыт ань нётавет. Сосса махум 2013-2014 тәлыт мус субсидия-олн магыс тув хасхатуңкве вөрмысыт.

Ты элы-пәлт тән Ипотечный агентство-кол пәлныл субсидиял майвёсыт. 2021 тәлныл сосса щёмьят кол үнттын департаментыл, строительство департаментыл субсидия-олныл тәставет. Федеральный ос региональный программа щирыл отделт рүпитан махум ты рүпата ань вәрёгыт. Махум китыглахтын ләтың ке өныщёгыт, тув свонитаңкве вөрмёгыт. Кол үнттын департамент ищхыпың утыт такви лөпс өныщи, мансәвит щёмьят очередин хасхатым өлэгыт, тот сунсуңкве рөви.

Та тәл вәт сәграпнал этпост мән кол үнттын департаментын пищма хансыгласүв ос китыглахтасүв, 2021 тәлт мансәвит мәнщи, ханты ос ёрн щёмьят субсидия-олныл майвёсыт.

Тот рүпитан хөтпат хассыт, мөлты тәл аквхуйплов этпос сыс 289 сосса щёмьят субсидия-олныл тәстувёсыт, ты вәрмаль нупыл 912 млн 779 сөтыра солкөви холтвес. 2021 тәлт сосса махум нётнэ нупыл акв млрд 512 млн 683 сөтыра солкөви хансыглавес.

Вәт сәграпнал этпост уведомление-нэпакыл 2012 тәлт мән таквс этпост ос 2014 тәлт лүпта этпост кол ёвтнэ магыс очередин хасхатнэ щёмьят кетвёсыт. Тән кол ёвтнэ манос үнттын магыс олныл майвёсыт.

Кол үнттын департаментыл рүпитан хөтпат ос хассыт, ань сосса щёмьят өлнэ колыт яныг пәвылт манос үсыт ёвтэгыт. Тән халанылт сака мощща махум тәнки кол үнттэгыт. Кол ёвтнэ щёмьят халанылт 70% сәвит Ханты-Мансийск, Сургут, Нягань, Нижневартовск, Югорск, Урай, Белоярский, Советский, Лангепас үсыт ёвтсыт. Ос 30% сәвит щёмьят пәвылт кол висыт. Туп сәт щёмьят тәстым субсидия-олныл кол тәнки пәвланылт үнттэгыт.

Мөлты тәл вәт сәграпнал этпост акв сөтыра 581 сосса щёмьят очередин хасхатым өлсыт. Тән халанылт акв сөтыра 471 щёмьят заявление-нэпак 2013 тәлт вәт сәграпнал этпос 31 хөталэ мус хассыт ос 110 щёмья 2014 тәлт оигпам мус очередин хасхатасыт.

Ты программан хансым сосса щёмьятн нётнэ магыс 6 млрд солкөви эри. Хоты порат тән нётавет, мирколт рүпитан хөтпат ат вәганыл.

Людмила ТЕТКИНА

Эрнэ сәкконьт пирмайтасыт

Молты тәл вәт сәграпнал Этпос 23 хәталәт округ Думат рүпитан депутаты ищхыпың ут хосыт сәпранияныл вәрыгласыт. Та порат тән 30 сәкконьт ос распоряжение-нәпакыт урыл потыртасыт.

Вина айнә хәтпат мәгсыл ты колыт пунсавет

Та хәталәт тән вырезвитель-колыт рүпитан урыл сәккон пирмайтасыт. Сәв вина айнә хәтпат сәйкатан ос өщнә колыт Сургут, Нижневартовск ос Ханты-Мансийск үсытты тәлт пунсавет. Ты колыт рүпитан мәхум мәгсыл кәсың тәл 21 млн 700 сөтыра солкөви тах тәстәве. Тәл сыс тот 10 сөтыра арыгкем элумхәлас эт хулуңкве вөрмәгыт. Мирн нәтнә департамент күщай

Россия янытыл «Материнский капитал» ләвнә олныл щәмьят 2026 тәл вәт сәграпнал Этпос мус нәтуңкве патавет. Та пора мус округувт өлнә мәхум «Югорский капитал» ләвнә олныл өс тах тәстәвет.

Ты тәлныл Россия гражданство ат өщнә щәмьят «Югорский капитал» наппа олныл өс тах мивет. Пирмайтым нәпакт хансым өлы, хум хәтпа Россият сәв тәл өлы ос пуссын эрнә нәпакыт ке вәрсанә, тав

Депутаты атхатсыт

сым өлы, нә аквторыг кит манос хурум нәвраманә самын ке патсыт, кәсың нәвраме мәгсыл 15 сөтыра солкөвил миве. Нә нәвраме самын патнә порат атимыг ке ёмты манос пуңке хотмус тәлыглы, тәнт өйкәтән өлн өйтаве. Олн-нәтмил «Расту в Югре» наппа мүйлупса ёт тах миве.

Няврамыт школат хумус тыттавет, күщайт өс потыртасыт

Няврамыт школат хумус тыттавет, мәхум сапрәнит ань потыртасыт, ты вәрмаль урыл өс сәккон пирмайтасыт. Ань нәпак щырыл ағмыңмосың няврамыт школат ос мөт ханищтахтын колт өлн өйтнә тәл тыттавет. Тыимәгсыл мирколныл өлн акваг тәстәве.

Ханищтап ос мәньлат хәтпат вәрмаяныл щырыл департамент күщай хум **Алексей Дренин** сапрәнин вөвыглавес. Школат няврамыт хумус ань тыттавет, та урыл китыглавес.

Алексей Анатольевич ләвыс:

–Ань 1-4 классын ялантан няврамыт школат хәтал сыс акваг щәс пуссын тыттавет. Ты вәрмаль мәгсыл округ миркол ос федеральный бюджетныл

олн миве. Мән округувт яныг щәмьят ос нуса щәмьят яныгман ағирищит, пыгрищит ос ағмыңмосың няврамыт школат хәтал сыс кит щәс тыттавет, ты тәла мәгсыл округ миркол өлн мыг. Коронавирус-ағм мәгсыл төва классыт юн ханищтахтәгыт.

2021 тәл сүкыр этпосныл вәт сәграпнал Этпос ойгпам мус 10 сөтыра ағирищит ос пыгрищит ищхыпың утхосыт ханищтахтасыт. Тән юн ханищтахтаманыл порат школат тыттын өлныт оманыл-әтянылн ювле кәтвәсыт. 1-4 классытын ялантан няврамыт юн ханищтахтаманыл порат өлныл ат майвәсыт. Ань 90 млн. солкөви хультыс. Сәккон щырылты өлныт мән ювле Москва үсн кәтсанүв.

Сапрәнит депутатыт «О проекте плана работы Думы ХМАО-Югры на 2022 год» наппа нәпак урыл потыртасыт. Депутат-хәтпат ты тәл сыс манхурип рүпата вәруңкве патәгыт, пуссын тув хассыт. Нәпак округ күщай нән Наталья Комароваң, яныг мирколт рүпитан мәхумн, районный миркол күщайтын ловиньтан мәгсыл ань кәтвес.

Ищхыпың мәт вәим журйиг

Б.С. Хохряков потырты

нә Тереза Пономарёва ләвыс, ты рүпата мирн нәтнә центрыт рүпитан ёр хум хәтпат вәруңкве патәгыт. Тәнанылн полицият рүпитан мәхум өс тах нәтәгыт.

Мөт хән мәныл ёхтум мәхум өлныл өс өйтавет

Няврам янмалтан щәмьят мәгсыл акваг сәккон пирмайтавес. Ты нәпак яныг күщай нән Наталья Комарова округ Думан кәтыс.

нәтә нявраманә тыт самын патсыт ос «вид на жительство» нәпак ке өньщи, тән хурмит манос нилыт няврамөн мәгсыл өлныл өс нәтавөг.

Ос акваг өлн-нәтмил нявраманыл янмалтан нәт ты тәлныл тах өйтавет. Ань өвыл нявраманыл самын паттум нәт өс 15 сөтыра солкөвил тах тәстәвет. Тувыл ты өлн туп мәньлат нәт мивет, 35 тәлныл яныгнув нәт ат өйтавет. Нәпакт өс хан-

Щань ләтңыл ляххал тотнэ махум янытлыянув

Мордовия мāt Саранск ұст финно-угор махум акван-хонтхатыгламаныл порат кәсың мир тәнки тәланыл урыл потыртасыт. Китыт хөталәт сапрәнит өвләт ляххал тотнэ махум ләтың вәрсыт. Тән потыртан щәсанылт сәвсыр вәрмалит тәрапаттысыт.

Финно-угрыт щань ләтңыл тәратан газетат урыл Елена Миннигарева, Удмуртияныл өлнә нә, потыртас. Тав ләвыс, ань ищхыпың ут нәглуме пәсыл газета хосыт ляххал тотнэ тәлат аквписыг мощщами, махум рәтива ос телевидение манос ищхыпың ут хосыт вәти ляххалыт хүнтлэгыт, ловиньтэгыт, тувыл та. Ань Россия янытыл 40 сәвит газетат финно-угор ләтңыл хансавет.

Щар сәвнүв нәпак удмурт, марий ос мордва махум өнщәгыт. Удмурт ләтңыл 11 газетат ос сәвсыр журналыт тәратавет, марий ләтңыл – 15, мордва махум – 7, сараныт – 10, карелыт, финныт ос вепсыт акван-ловиньтым – 5, хантыт – кит газетат ос няврамыт мағыс акв журнал ос мәнщит – акв газета ос акв журнал. Тән

матьёмас миркол пәлыл олныл тәставетос нәтавет.

Пермский крайт акв нә саран ләтңыл такви ёрәтыл газета тәратаңкве патыглас, ань тахолт губернатор пәлыл нәтуңкве патвес.

Ань ищхыпың утыт квәлтапатыма мағыс газетанув пуссын вос хультсыт, таимағыс мәнки

рүпатав мөт ширыл тотуңкве эри.

Тувыл рүпатав илттыг хумус пәнтылүв, щань ләтңыл газета ловиньтан махум – тыи пуссын яныгпәла хөтпат. Тән ищхыпың ут нупыл молях хунь үнтэгыт, ань тән ке ловиньтэгыт, воссыг хотыютн газета тах эри. Ты махум мағыс аквта ширәтыл газета вос тәратаве.

Газетан хансым потрыт, хурит ищхыпың лөпсын өс щәпитыянүв. Тохудмуртыт «Удмуртдунне», марийцат «Марий Эл», сараныт «Коми му», карелыт ос финныт «Ома медиа» газета-лөпсыт вәрсыт.

Ханты ос мәнщит ләтңыл мән «Ханты Манси Мир» йильпи лөпс өнщәв, потранув пуссын руц ләтңыл тот хансыянүв. Ты лөпсытн мөт ляххалыт тув өс хансавет. Финно-угрыт ләвнэныл ширыл, тыи өс ёмас, күщай пәлыл тән сака ат уральтавет ос хөт маныр хансуңкве, таи ат хүлтэгыт.

Ляххалыт сәвсыр лөпсытн хансавет, тох финно-угор махум халт

«ВКонтакте» лөпсыт сәв мәнлат хөтпат ляххалыт ловиньтыяныл. Ос «Инстаграмм», «Телеграмм» вәрим лөпсыт хурит сунсыглэгыт ос мән ляххалыт ловиньтэгыт. Төванакт вәти кинат пөслэгыт ос щань ләтңыл потыртым тәнаныл тув вәрияныл.

Ляххал хаснә удмуртыт ань акв йильпи нак ханищтасыт, тән щәпт өщнә телефонаныл хури нупыл тактыяныл ос тув пөслым хөтпат тәнки потыртаңкве ос матыр вәруңкве өвылтахтэгыт. Мәнлат хөтпатн тамле вәрмалит сака пүмщалавет.

Андрей Чемышев, Марий Эл мәныл ёхталам хум, щань ләтңыл хаснә потрыт урыл ләвыс. Төва букват щань ләтңыл мақыг хансуңкве ат әртми, тән «юникод» пөс ат өнщәгыт.

Тәнки газетаныл эрнә пөс хансыяныл, ос ищхыпың ут палт тән иң ат хөнтавет, таимағыс шар хаштәл пөс тув тәлы. Ань ты тәлат ёмщакв щәпитан мағыс Андрей Чемышев рүпитан махманэ ёт сәв тәл аквәёт рүпитэгыт.

Финно-угор щань ләтңыл ляххал хаснә махум ялпың хөталыт кастыл янытлыянүв. Тән пүстәгыл вос өлэгыт, өлупсанылт сәв ёмас вәрмалит вос ёмталэгыт ос ёмас ляххал мирн вос тотэгыт, өлупсаныл күпнитнүвөг вос өлы, сәв щунь, сәв сөт.

Тамара МЕРОВА

Мәһһи мири пащә ләһһи кәтәг

Ханты-Мансийск үст өһнә «Лылың союм» нйврамыт ханищтан колныл кит хөтпаг мәһһи мирувн пащә ләһһи кәтәг. Тыи Раиса Мартыновна Гаврильчик ос Владимир Савельевич Меров йильпи тәл өвылтахтын кастыл мәһһианув пуссын яһһиһһи:

– Яһһи, тыһһи мәһһи мәһһи, һһһһ пуссын 2022 йильпи тәһһи яһһиһһи. Аһһи хоты хуһһи вөрағһһи, тәһһи вөруй кәһһи вөс паттәһһи, хуһһи аһһиһһи мәһһи – сәһһи вөс пүвөһһи.

Сәһһи мәһһи пүстәһһи өрһһиһһи вөс өләһһи. Төрум пөһһи хөтәһһи, сһһиһһи вөс өһһи ос сәһһиһһи Нөр тапәһһи ос ювө аһһи күһһиһһи вөс хәһһиһһи.

Мәһһи пәһһиһһи мән яһһи үһһи өһһи мәһһианув сәһһи өһһи сәһһи мәт вөс рүһһиһһи, нйврамыт ном-

Владимир Меров ос Раиса Гаврильчик

тыһһи вөс ханищтахтәһһи. Пус кәт, пус ләһһи! Төрум өт, Отыр өт!

Владимир нөх-патыс

Тувыл мөһһи тәл ты кит мәһһианув тәһһи рүпатәтән мәһһи сака яһһиһһи. **Владимир**

Савельевич Меров Москва үһһи щәһһи ләһһи ханищтан хөтпат хәт касуңквө яһһи. Тот Россия яһһиһһи өһһи һһһиһһи ханищтан хөтпат кәһһи.

Владимир Савельевич «Учитель-мастер» һһһиһһи өһһи мөһһи. Тәһһи мәһһи эрһһи, сәңквһһиһһи тәһһи урыл потыртәһһи, жюри-хөтпатһһи уроке сака мөһһи.

Раиса Мартыновна Гаврильчик рүпатәтә өһһиһһи вәһһиһһи мәһһи Ханты-Мансийск үс мири-колныл грамотал мәһһи. Тувыл мән редакция-колуһһи щәтәһһи, мән тәһһи өһһи эһһиһһи һһһиһһи мүйлүптәһһи. Тәһһи ювө тәһһи ләһһи ләһһи:

– Ам һһһи, ләһһиһһи тәһһи хөтпат, яһһиһһи хөтлә кәһһи яһһиһһи. Мән мәһһи газетәһһи ам сака эһһиһһи. Вәһһи, мәһһи мәһһи тәһһи

пөһһи хөһһи аһһи үһһиһһи, тот сәһһиһһи ләһһиһһи лөһһиһһи, мәһһи-әһһи тәһһи тәһһи-паттәһһи өһһиһһи.

Тувыл нйвраманув мәһһи ләһһи өһһи ханищ-тәһһи. Аһһи тәһһи хотыл вөһһи щәһһи ләһһиһһи кинһһиһһи, тәһһи газетә өһһиһһи, сһһиһһиһһи тәһһи өһһи. Тәһһи пөһһи һһһиһһи вөс вәһһиһһи, ам пүһһи ос әһһи «Лылың союм» колт, юһһи потыртаңквө мөһһи өһһи ханищтыһһи. «Лүймә сәрипос» газетә юв төһһиһһи, тәһһиһһи сүһһиһһи.

Пуссын пүстәһһи өһһи, эһһи сәһһи өһһи ләһһиһһи вөс өһһиһһи, һһһиһһи лөһһи әһһи мән пөһһиһһи һһһи өһһи өһһи. Төрум өт, Отыр өт эһһи өһһи!

Р. М. Гаврильчик котильт үһһи

Тәһһи
МЕРОВА

Сәв нъяврам янмалтан щәмьят нѐтавет

Мән округувт сәв нъяврам бщнә щәмьят ёмашакв ань нѐтавет. Ты урыл мир нѐтнә департамент кўщай нѐ Тереза Пономарёва вāt сәграпнал э́тпос 27 хōталэ́т ищхйпың ут хосыт потыртас. Тōнт кәсың э́лумхōлас кўщай нѐн китыглахтын лāтың хансуңкве вѐрмыс.

2022 талт ты олн-нѐт-милыл мāхум ойтает

Мән округувт яныг щәмьят мāгсыл 93 сāvсыр нѐмил олы, ты хосыт тән сāvсыр пособие-олныл ойтает. 2022 талт «Югорский семейный капитал» нампа олн бщнә щәмьят тувыл акв щѐс 35 сōтыра солкōви виңкве вѐрмѐгыт. Осты тāl ойгпан мус заявление хансуңкве рōви. 2021 тāl сыс ты нѐтмил нила сōтыра щәмьят висыт. Ань нѐтмил 150 сōтыра солкōви сāvитыг олы.

Ос акв нѐтмил нъяврам янмалтан щәмьят мāгсыл вāрвес. Нѐг-хумыг киттыг ке ми́насыг, нѐ манос хум таккѐт нъявраманэ ке янмалты, ос мōтанэ тāнаныл янмалтан мāгсыл олн ойтункве щар ат кāсащи, туйтыглахтым олы, ты щәмьят о́с нѐтаве. Овлѐт алименты-олныт ат ойтнэ хōтпа кинсаве, та порат кāсың нъяврам кит сōтыра солкōвил кāсың э́тпос ойтаете. Тамле щәмьят 2022 тāl сыс э́лаль тох нѐтавет. Тāl сыс полицият, нāлок атнэ кол ос мōт организацият рўпитан мāхумн атке хōнтаве, тōнт нъявраманэ руц лātңыл «пенсия по потере кормильца» намаим олныл ойтункве о́вылтавет.

Ты тālныл кит йильпи нѐтми́лыг вāрвесыг. Ань āгмың-мосың мāньлат хōтпат ўргалан мāгсыл оманыл-āтяныл манос

мōт рўт мāхманыл кāсың э́тпос 15 сōтыра солкōвил мивет. Ты э́лы-пāлт тамле нѐтмил туп 18 тāl мус āгмың-мосың нъяврамыт мāгсыл мāхум ойтвѐсыт. Ань ос э́лаль ойтункве патает. Ты тālныл 35 тālныл мāньнувег о́лнэ нѐт о́выл нъявраме мāгсыл акв щѐс 15 сōтыра солкōвил тах ойтункве патает.

Пособие-олн урыл

Ты юи-пāлт Тереза Пономарёва мāхум хансум китыглахтын лāтың ловиньтас. Акв нѐ хансыс:

– *Мѐн ойкамѐнтыл аквьѐт о́лымѐн, акв нъяврам янмалтымѐн. Тав ѐтэ акван ат хасхатсумѐн. Ань 3-7 тāl яныт нъяврам пособие-олн винэ мāгсыл нѐпакыт акван-атыяну́м. Ойкам нѐпаканум тув э́рѐгыт ман āти?*

Кўщай нѐ ты вāрмаль урыл лāвыс, тән «свидетельство о браке» ат ке о́ньщѐг, ойкатэ нѐпаканэ тув ат э́рмыглѐгыт, нѐ такви нѐпаканэ туп кѐты. Ань ты пособие мāгсыл «Госуслуги» нампа лōпсыт э́рнэ заявление хансуңкве о́с рōви.

Пенсия-олн урыл

Мōт нѐ ос китыглахтас, тав нъявраманэ āтяныл āтимыг ѐмтме мāгсыл «пенсия по потере кормильца» нампа олныл ойтает. Йильпи талт заявление-нѐпак хансуңкве э́ри ман āти?

Тереза Пономарёва лāвыс, хансуңкве нѐматыр атэри, āгирищанэ, пыгрищанэ Пенсионный фонд-кол пālныл аквта щирыл э́лаль пенсиял тах мивет. Олныл тән 18 тālаныл тōвлын мус ойтает, ос э́лаль ханищтахтуңкве ке патѐгыт, тōнт 23 тāl мус ты олныл нѐтавет. Ос акв йильпи вāрмаль кўщай нѐ потыртас. Ты тālныл ома манос āтя тāl хультум нъяврамыт пенсия-олныл ойтункве патает, тыимāгсыл сāvсыр нѐпакыт рўтанылн акван-атуңкве щар ат э́ри. Нъяврам савалапыг ке хультыс, кўщайт тāнки ты рўпата вāрѐгыт, ос э́рнэ нѐпакыт Пенсионный фонд-колн кѐтѐгыт.

Яныг щәмьят нѐпаканыл урыл

Сāv нъяврам янмалтан нѐ ос пўмшалахтас, удо-стоверение-нѐпак хоса вāраве ман āти?

Кўщай нѐ лāвыс, удо-стоверение вāрнэ мāгсыл заявление мирн нѐтнэ колт хансуңкве ос э́рнэ нѐпакыт тув тотункве э́ри. Ты юи-пāлт нѐлолов хōтал ювле хультум юи-пāлт ты нѐпак МФЦ-колт виңкве рōви. Ты тālныл о́с акв йильпи тѐла щѐпитавес, ань ты нѐпак ищхйпың утыт рōви вāруңкве, руц лātңыл «кьюар-код» лāваве. Тамле утыл пуссын яныг щәмьят о́лнэ мāхум вāруңкве вѐрмѐгыт ос такви телефоныт о́ньщуңкве ос хōт э́рмыгыл тāра суссылтаңкве.

Мансāвит олн сѐлѐгын – тән вāгыт

Акв нѐ хансыс, тав пособие-олн винэ мāгсыл ань э́рнэ нѐпакыт акван-

атыянэ. Ос китыглахтас, тāl сыс манасāвит олн тав сѐлыс, тамле нѐпак э́рмыгыл ман āти?

Тереза Пономарёва ювле тох потыртас:

– *Ты нѐпакыт акван-атуңкве ат э́ри. Нāн пособие-олн мāгсыл заявление хунь кѐтѐгын, тāl сыс манасāвит олн сѐлсѐын, мāн нāлок атнэ колт мāнки сунсѐв. Тамле нѐпакыт полицият ос мōт служба́т рўпитан хōтпатын тотункве туп э́ри. Ты мāхум манасāвит олн сѐлѐгыт, нāлок атнэ колт ат хансаве.*

Олнаныл акваг нōх-нѐтавет

Мāхум ос пўмшалахта-сыт, ты тāl сыс олн-нѐт-ми́лыт нōх-нѐтавет ман āти?

Кўщай нѐ лāвыс:

– *Ты олныт акваг нōх-нѐтавет. Ты халт āгмың-мосың нъяврамыт ўргалан хōтпат, савалап нъяврамыт пенсияныл ос мōт пособи́я о́с сāvнув ѐмтсыт.*

Мōт нѐ ос хансыс, тав таккѐт ат нъяврам янмалты, манхурип нѐтмил мāгсыл нѐпаканэ кѐтуңкве вѐрми. Тереза Пономарёва лāвыс, ань округувт о́лнэ мāхум ты телефон 8 800 301 44 43 хосыт свонитаңкв ос нѐтмил урыл тот китыглахтуңкве вѐрмѐгыт. Щәмьят нусаг ке о́лы, сāvсыр пособие-олныл нѐтуңкве патаве. Ань мāн округувт 34 сōтыра сāv нъяврам янмалтан щәмьят о́лѐгыт. Сади-кын ялантан нъяврамыт 597 солкōвил ос школан ялантан āгит-пыгыт акв сōтыра 300 сокōвил кāсың э́тпос тāстает. Яныг щәмьят нāйпос, вит, рѐг мāгсыл 50% сāvит олн ойтѐгыт. Ты нѐтмил тән пуссын выгыт ос сāv мōт пособие-олныл нуса щәмьят нѐтавет.

Людмила ТЕТКИНА

Н.Н. Фёдорова пёс нъяврам тёр сахи суссылты

Мәщтырлан хөтпәт акван-атыглавёсыт

Ювле хультум этпост пуңк үсувт, Ханты-Мансийскат, сав сосса мир акван-атхатыгласыт. Тән савыңпәлэ пуссын мәщтырлан хөтпаг өлзгыт, нётнэ маснут, нётнэ пормас, ләгыл маснут юнтуңкв хәсзгыт, сакныл хорамыт хартзгыт.

Ань тән мәгсыланыл яныг сапрәни олыс. Тән хурум тәл сыс акв щёс акван-атыглавет, ты сапрәниянылт тәнти вәрмаяныл урыл потыртзгыт, халанылт тот моц ханищтахтзгыт.

Ос тувыл щар мак ёмашакв юнсхатнэ

хөтпәт наманыл ләвавет, янытлавет.

Ты мәхум ёт пащалахтуңкв округ Дума депутат нэ Татьяна Гоголева ёхталас. Тәнанылн сав ёмас ләтың ләвыс ос хурум хөтпа янытлан нэпакыл мисанэ – ты Т.А. Молданава, Н.Н. Федорова ос

Н.А. Молданава.

1995 тәлныл нётавет

Ты мәщтыр мәхум мәгыс янас организация 1995 тәлт вәрвес, руц ләтныл тав тох ләваве – Союз мастеров Югры. Та тәлт Хальүсн савсыр пәвлытныл сав мир ёхталас, кұцаиг тонт Светлана Кирилловна Гындышева пәриявес.

Ты ёмас нәкве сака ёмашакв рүпитас, тав юнсхатнэ нәквет мәгыс нуй, тёр ёвтыглас ос такви Усн тотыгласанэ. Та

пәсныл ты мәщтырлан мәхум нётуңкв ос янытлаңкв патвёсыт.

2014 тәлт тув мәньлат ханты нэ Надежда Анатольевна Молданава кұцаиг паттувес. Тав кәсың хурум тәл йильпииг кұцаиг тув пәрияве. Овыл хөталт атхатам хөтпәтн тав такви вәрум рүпататэ урыл потыртас.

Тав тох ләвыс, ань сав нэт юнсхатуңкв овылтахтасыт. Тәнти мәгсыланыл ос нъяврамыт мәгыс савсыр маснут, супыт ос пормасыт юнтзгыт. Ос төва нәквет пормасыт ат рөвнэ щирыл мәщтырлыяныл. Надежда Молданава ләвыс, тән ты вәрмаль нупыл сака сунсзгыт, хотьют хумус юнсхаты.

Төват ос тәнти супаныл, пормасаныл хурин пөслыяныл ос ищхипың утн тув та вәрияныл. Надежда ләвыс, тән тамле хурит тәра хөтпәтныл. Ос пормас, маснут ат рөвнэ щирыл юнтум хөтпа наме тәра-паттыяныл.

Тән хурум хөтпа – Татьяна Александровна Молданава, Наталья Николаевна Федорова

Яныг сапрәнин ёхталам мир

ос Надежда Молданова Художественно-экспертный Советын хансым олэгыт. Мәщтыр хөтпат «Народный мастер России» намыл вос мивет, тән юнтум пормасаныл тув ты тэтыяныл. Тот маснут манос мөт пормас ёмащакв сунсыглаве. Мощ люльсаң юнтым те олы манос ат рөвнэ щирыл те вәрима, та хөтпа ты яныг намыл ат миве.

Пёс суп суссылтавец

Руц нэ **Наталья Николаевна Федорова** ань атхатыглам хөтпат ёт ос хоса потыртас. Ёмащакв мәщтырлан хөтпатн сав ёмас ләтың ләвыс. Тав ләвме щирыл, нэкве хунь юнсахаты, такви нэматыр йильпи нак ул вос номылматы.

Юнсахатнэтэ порат омаатэ, анэкваатэ манос щачёкватэ онышум суп нупыл вос сунсы. Та пёс порат олум мэхманув шар пуссын яныг мәщтырыг олсыт. Ань мёрсың хөтпа тох юнсахатуңкв вёрми.

Ань ты йис олнэ мир тох номсэгыт, нётнэ ярмак төр те ёвтэгыт ос савсыр хансат тув те юнтэгыт, супаныл та астыс. Тох ул вос олы. Ты урыл потыртаме порат Наталья Николаевна няврам суп суссылтастэ, ты ханты суп 1950-ит талытт юнтыма, юнтмиланэ ос хансанэ сака мәнит.

Нэ элаль тох ләвыс, ань юнтым мәнщи ос ханты супыт нупыл сунсуңкв тавён тәрвитың. Хотьют хумус кәсащи, номтэ хумус паты, тох та юнтытэ. Ләпкат ань савсыр төр тыналаве, нэквет тот та ёвтахатэгыт.

Ос суп юнтнэ төр ёвтнэ порат ёмащакв номсахатуңкв эри, супе маныр оспаг нэ юнтытэ,

манырсыр оспа төрыл хорамыл юнтуңкве патытэ. Тыи мāk ёмащакв вәңкв эри. Нас мори юнтуңкв ос ат рөви. Пёс порат нэквет тох суп ат юнтыгласыт.

Хансат мори ул вос пöславет

Татьяна Александровна Молданова ләтҗе ань сака хунтлаве. Тав мāk тәра ләви, хоты нэ ёмащакв мәщтырлаңкв хәсы манос хотьют люльсаң юнсахаты. Тав ват арыгтем тәл сосса мир хансанув ханищты. Вәгтэ, хоты ханса хумус ләваве, хотыл тав нэгыс. Ос акв вәрмаль мәгыс сыме сака щәрги:

– *Мән пәвлың мән хунь ёхтэв, клуб колн щалтэв, а-на-на, мән хансанув хөт-ати та пöслынат. Клуб-колт рупитан хөтпат ул тох номсэгыт, ханса яныгнувте те пöславе, тонт ты шар ёмас ос нётнэ. Ам мирн акваг потыртәлэгум, мән хансанув мори пöслуңкв шар ат рөви. Маснут эрнэ щирыл ос ёмащакв те юнтвес, ханса ат те оныщи, тав ос мәщтырыг юнтым маснугыг ләваве.*

Нэквет ос хумыт янас атхатыгласыт

Та юи-пәлт нэквет ос хумыт янас атыглавёсыт. Нэквет ёт-тотум

Т.Ю. Карымова, Н.Г. Алексеева ос Н.В. Албина

Н.Н. Фёдорова хум хөтпат ёт потырты

пормасаныл, супаныл ань ёмащакв сунсыглавёсыт. Тән ос танти ювле потыртасыт, манрыг супаныл ты щирыл юнтсаныл.

Хумыт ос танти вәрум касаяныл, энтапаныл ос мөт савсыр пормасаныл хумус вәрияныл, та урыл мөт колнакт потыртасыт. Наталья Николаевна Федорова хумыт халт Александр Айпин ос Яков Тарлин сака янытласаге. Александр Айпин апа ёт-тотыглас. Та апа йывыл вәрима, хум потыртас, хумус тав йив вөвта пәртыг сылыстэ, хумус төслыстэ. Ты тав овыл апатэ. Аще апа ос вәрыглам. Ос хум ань ләвыс, аще апатэ мощ мөтнув щирыл вәрме. Александр такви щирёт мощ мәщтырластэ.

Яков Тарлин сыпалиң

касаит ос энтап ёт-тотыглас. Тав ань ос сака эсгувес. Наталья Федорова ләвыс, Яков сака ёмащакв мәщтырланэтэ мәгыс мөт яныг намыл миңкв эри, тав ань «Народный мастер России» ләваве, аньос «член Союза художников России» вос ёмты, нэпаканэ вос щёпитавет.

Мөт ёхталам хумыт ёт руц нэ ос потыртас. Хултсанэ, тәнанылн хумус мәщтырлаңкв эри, овлэт тән танти тәра вос паттыяныл, хумус рөви ос хумус ат рөви.

Күщай пёриясыт

Мөтыт хөталт ёхталам мәщтыр мэхум мәгыс пёриян вәрмаль вәрыглавес. Тәнанылн «Союз мастеров» колн йильпи күщай пёрияңкв эрыс. Халанылт мощ потыртыманыл юи-пәлт Надежда Анатольевна Молданова күщай элаль олнэтэ мәгыс тән пуссын кәсащасыт.

Тыг ёхталам мэхум халт мәнщи нэквет ос олсыт – ты Наталья Васильевна Албина, Галина Николаевна Вынгилева, Марина Сергеевна Вынгилева ос Татьяна Ермиловна Тарасова. Кәсыңе урыл янас потырта хансэв.

Валентина
ВАСИЛЬЕВА

Тав Мәнъя вәтат яныгмас

Анна Мартыновна Качанова, мәнъчи нә, Хәльүс район Саранпәвилт 1972 тәлт сәв нйврамың щәмьят самын патыс ос яныгмас. Тән колтәгланылт нәлолов нйврам Өлыс. Ань нәкве Ханты-Мансийск үсн вәнтлыс. Мблал ам тав Өтә хөнтхатыгласум, нә такви Өлупсәтә урыл потыртас.

Әтәтә Мартын Андреевич Качанов, Хәңла пәвилт самын патыс. Хунь әтәтә әтимыг Өмтыс, тав омаәтә Ясунт пәвилт Мәнъя-Ванька Өт акван-минасыг. Тувыл тән пуссын Ясунтын вәнтлысыт.

Мартын Андреевич сака мәщтыр хөтпаг Өлыс, Саранпәвилт совхозт колыт үнттым рүпитас. Хум Лөпмус пәвилт нә хәйталас. Әкватә Роза Ивановна, такви Өпарищ наме Таратова, 1937 тәлныл Өлыс. Тав хәйта-лаңкве сәлың суныл тув ялыс. Та порат Мәртин-ойка Саранпәвилт кол үнттын мәл майвес. Тав щәмьятә мәгсыл тәра йильпи кол үнттыс.

Нәлолов нйврам

Әкватә-өйкаг нәлолов нйврам янмалтасыг: Андрей Өс әтәтә холът совхозт колыт үнттым рүпитас. Хум матыр вәр-мал паттат пистхатас. Тав Өлы-пәл Щәрки Өлыс. Тувыл Валентина, тав ань Өс әтим, нә нила нйврам янмалтас.

Әлалә ос Лидия Өлыс, тав Өс әтим. Мәнъялатпорат әги Салехард үст техникумт үйхул пусмалтан хөтпагханищтахтас. Тувыл Ханты-Мансийский район Луговской пәвилт пәрман рүпитаңкве кәтвес. Тот хум вәрыс. Өйкәтәнтыл моц Өлсыг ос киттыг-минасыг. Өтыл нә Саранпәвилтн вәнтлыс. Тот хурум нйвраманә самын патсыт.

Ань акв пыге Тюмень үст, мөтанә Нягань үст, әгитә ос Саранпәвилт Өлы.

Елена школа әстламе юи-пәлт Хәльүст хум вәрыс. Акв тәл тот Өлсыг, тувыл Өйкәтә Өлнә мән Краснодарский крайн минасыг. Та пәсныл Елена акват тот ты Өлы, акв әги Өнъци. Тувыл Иван, Анна самын патсыг.

Пити патта әги ос Ольга, тав ханищтахтын мәныл әстуме юи-пәлт хум вәрыс ос Хәльүсн вәнтлыс. Тот пүльницәт тәнүт вәрнә хөтпаг ань тыг мус рүпиты. Нә кит нйврам янмалты: Ирина школат ханищтахты, Соня

ос мән нйврам колн тотыглаве.

Оманыл урыл

Анна кит тәлә, Ольга ос нила әтпосә төвлум порат әтяныл Мартын Андреевич щаквыт порсыс. Оманыл нйврамыт таккәт янмалтасанә. Нә Саранпәвилт совхозт мисәкват посым рүпитас. Мәхум Өт пум вәруңкве ялантас. Юн такви Өс үйхул Өнъцис.

Нйврамыт кәсың тув үщлахтын порат колтәг-лыл пәс йис мәнылн үщлахтуңкве ялантасыт. Ты мә Саранпәвилтн Мәнъя хосыт алгалы Өлы, тот вөр-коланыл үнлыс. Мәнъявитә нәрныл овты, тән тот хул алыщлымос вәраимакват Өлсыт.

Нйврамыт пуссын та нәтнә мәт яныгмасыт, аквәт пил вәтсыт, пәкв паттысыт, няслысыт ос пум вәрыс. Та йис мә сака әруптасаныл, яныг

щәгтыл тув ялантасыт. Вөр пәвилтныл лөңхаль-нув Люлья овты, та я вәтат мәнъци хум Ләва Тихонов щәмьятә Өт Өлыс. Тән вәтихал акван-хөнтхатыгласыт. Халанылт юртыңыщ Өлсыт, акван-нәтхатасыт.

Ханищтахтын пора

Анна Саранпәвилт школат нәлолов класс мус ханищтахтас. Школа әстламе юи-пәлт Ялуторовск үс училищан нйнь вәрнә хөтпаг әлалә ханищтахтуңкве ялыс. Тот кит тәл ханищтахтас, тувыл вәгтал патыс, юв минас. Пәвилт пәкарнит нйнь вәрнә нәг рүпитаңкве патхатыглас. Тувыл увщитән Тобольск үсн Өлуңкве вөввес. Анна рүпатаныл пөхын минас ос тав пәлтә вәнтлыс. Увщитә тот нәиңхәпт тән-нут пәйтым яласас, Анна ос үст Өлнә тәнүт вәрнә колт рүпитас. Төнт увщитә Анна нупыл тох ләвыс:

– Тыт моц рүпитымән, тувыл мөт хөн мән вәнтлымән. Тот щөлың мәхум Өләгыт, мән Өс сәв олн тах сәлымән. Нәхыс, норка пәлтувыт Өвты-мән, Өралахтым Өмыгтаңкве патымән тах.

Та увщитә ань Кульпас пәвилт пенсия-олн вуим Өлы. Төнт Анна тот тәл охса рүпитас ос ювле Саранпәвилтн Өлуңкве минас. Пәвилт сувенир-ный цехын рүпитаңкве патхатас. Тот сәлы котныл, совныл пүркат, кәнтыт ос мөт маснугыт юнтыс.

Яныг үсн вәнтлыс

Тувыл хум вәрыс, Өйкәтә Яков Григорьевич Качанов нәрт рүпитас. Тән аквәт кит нйврам Андрей ос Татьяна янмал-тасыг. 2000 тәлт тәрвит

Анна Мартыновна рүпитан коләт пәслуес

Андрей пыге

Мәньщи ағииг В.С. Иванова ёт пбсылмаг

өбыл ёмтум хосыт өйкәтә а́тимиыг ёмтыс, нъяврамаге такви янмалтасаге.

Анна Мартыновна 2012 тәлт субсидия-олныл майвес, нә Хәльүст кол ёвтыс ос нъяврамаге ёт тув ми́нас. Тот Хәльүс пўльницат сәв тәл рўпитас. Мө́лты тәл Ханты-Мансийск үсн вәнтлыс. Тытпўльницат колканловтым рўпиты. Нә үс ляпат Ярки пәвылт йильпи кол ёвтыс. Ань пенсиян патнә мус тыт акваг рўпитаңкве паты.

А́гитә яныг үст ханищтахты

Пыге Андрей ань Хәльүст өлы, тот рўпиты. А́гитә Татьяна ос Саранпәвил школат онтолов класс а́стламе юи-пәлт Ягрим пәвилн ми́нас. Тот колледжит нъяврам ургалан хөтпаг нила тәл ханищтахтас. Тувыл тән мәньщи юрт а́гитәнтыл э́лаль Санкт-Петербург үсн ми́насыг. Юрт а́гитә наме Татьяна Канева, тав

оматә Надежда Даниловна Сайнахова, Сүкырья нә, а́тятә ос Василий Канев, Саранпәвил хум.

Ань а́гииг китыт тәл Санкт-Петербург үслүимә нъяврамыт институтт филологыг ханищтахтәг. Тот кафедра кўцаиг Зоя Степановна Рябчикова, ханты э́ква, рўпиты. Институтт тәнәтән мәньщи ләтңыл Валентина Селивёрстовна Иванова, такви өпарищ наме Садомина,

А́гитә янытлавес

ханищтыяге. А́гииг тав колән мўйлуңкве ялсб́г, таве сака э́руптытән. Валентина Селивёрстовна мө́лты тәл кәсың сәт мәньщи ләтңыл урокыт вәрыглас. Ань ты тәл а́гмыл ёмталаме ма́гыс тәнәтән ищхйпыңут хосыт ханищтыяге.

Мө́лты тәл оигпам порат тән ищхйпыңут хосыт мәньщи ләтңыл ди́ктант хассыг. Ты потыр сәлың ма́хум өлупса урыл өлыс, нәпак Ханты-Мансийск үсныл Светлана Силивёрстовна Динис-

ламова ловиньтастә. Нъяврамыг мәньщи ләтңыл мощ потыртаңкве хәсэ́г кос, ос иң ёмаснувег ханищтахтуңкве э́ри.

А́гииг үст Лүимә, Сибирь ос Дальний Восток ма́т өлнә нъяврамытн нётнә Ассоциация советн ялантәг. Тот якутыт, эвени́т ос мө́т щәнь ләтңыл потыртан нъяврамыт ма́гыс касылыт ос ханищтапыт щө́питәлавет. Тән щәнь ләтңаныл э́лаль тотуңкве ханищтавет. Нъяврамыт акваёт ю́нсхатэ́гыт, сакныл хора́мыт хартэ́гыт ос кәтыл сәвсыр пормасыт вә́рөгыт. Аквматна́кт касыл өлум порат Анна Мартыновна Татьяна а́гитә нө́х-патыглас, ты тә́ла ма́гыс мўйлупсал мўйлуптавес. А́ги ёмщакв ханищтахтынэ́тә ма́гыс сака янытлаве.

Анна Мартыновна сака потрың нә, тав рўт ма́хманән, ю́ртанән ос мә́ньщи ма́хумн шу́ньпә́цә ләтың кётыс. Йильпи тәлт кәсың хөтпа пус кәт, пус лә́гыл э́лаль вос өлы.

Хөнтаң мәт мәньщи олупса урыл потыртасыт

Округув янытыл мәньщит Хөнтаң районт ős блэгыт, туп тән хосат мәньщи ләтңаныл хот-ёрувласаныл, нәмхотыют потыртаңке ат патыс.

Ань тән палтаныл акв сака ёмас музей ылы, руш щирыл ләваве – Районный Учинский историко-этнографический музей им. А.Н. Хомякова.

Тәл оигпам лятат тот научно-практический конференция вәрыглавес – **«Манси – живая культура»**. Ханты-Мансийск ұсныл «Төрүм Маа» музей мәхум тув ялсыт, Урай, Кондинский пәвилныл ёхталасыт.

Анатолий Николаевич Хомяков ты музей мәгсыл колыт, әмпарыт, сүмъяхыт такви ұнттыс. Такви матыр-әти ань тыг мус вәри, мәхманән хұлтыгылы – маныр хумус вәруңке эри. Конференция олүм порат, тав ős кәсың хөтал тув ёхталас, потырт хұнтлыс, ләви, тавән сака пұмыщ мәхум халт ұнлаҳолуңке, номтың потырт хұнтлуңке.

Диана Васильевна Герасимова, филология наука кандидат нам ősнә эква, сәвсыр ұйхулыт, товлыңуит урыл потыртас, хоты мәт тән ялпыңыг ынщавет. Ань научный нәпакыт потырт хосыт сәв пұмыщ вәрмал хөнтуңке рөви.

Анатолий Брусницин, «Төрүм Маа» музейт рүпитан хум, пәс порат та мәт ьлнә мәньщит хумус әрпил хұл алыщласыт ос манхурип алыщлан пормас вәрсыт ос ьщсыт, та урыл потре ловиньтастә. Анатолий ләвыс, ань ьлнә поравт матыр-әти

тәсыг ләпкат ёвтуңке рөви ос тәва пәс алщит ань тыг мус мәхманыл тәнти вәрёгыт ос таил хұл пувёгыт.

Вячеслав Кондин, музей программат ос проект палт кұщаиг рүпитан хум, Сакв ос Тәгт мәньщит вөраян алыщлапаныл урыл потыртас. Тав тот вөраян хумыт ёт хөнтхатыглас, тән потраныл ёл-хансыс, алыщ пормасаныл ос сәвсыр нәлит пөслыс. Пуссын ты вәрмалитурыл

Музей вәрум ьйка А.Н. Хомяков

Конференциян ёхталам мәхум А.Н. Хомяков ёт пөслувёсыт

атхатам мәхмытын потыртас.

Кондинский районт рүпитан мәхум тәнти ьс докладаныл тот ловиньтасыт. Акв хум Роман Лукашена «Ворщик хөтал» янытлан урыл потыртас. Анна Митрофановна Конькова хансум потре хосыт тән ань ьс тамле ялпың хөтал тўяг вәрыглэгыт.

Титыт хөтал мәхум музей сунсуңке тотыглавёсыт. Тот мәньщи колыт, ньян вәрнә кұрыт, нәлит, вөраян хум кол ос мөт сәвсыр пормасыт блэгыт. Мәньщи кол щёвалыл вәрманыл, таве тирпащ ёт пөщгуманыл, татем тәкыг ьлнәтә, посым ювле ат харты.

Анатолий Николаевич кәсың вәрнә алыщлап

манос ұнттын кол мәгсыл такви хури пөслы – мана янытаг ос хумус вәруңке, мәхманә тув сунсым вәрёгыт, такви ьс вөрмын тёмыл рүпиты. Ыйка яныгпәлаг кос ёмтыс, ань тыг мус музейе уральтытә, маныр хумус ылы, пуссын вәгтә.

Музей ьлнә мәтә яныг, тән кәсың туи матыр йильпииг вәрёгыт. Мөлты тән «Төрүм Маа» музейн ёхталасыт ос сәвсыр алыщлапыт, нәлит, вөркол пөслысаныл ос тәнти музейянылт акв тамле пормасыт вәрсыт.

Конференция олүм мәгсыл мәхум номтаныл сака ёмас, сакати мәньщит пәс йис олупсаныл хот ат ёрувлаве, мәньлат хөтпат пұмщалахтэгыт, яныг мәхманувныл матыр-әти вәруңке тәнти ханищтахтэгыт.

Галина
КОНДИНА

Сәв тәлат вәруңкве алыми

Людмила Александровна Алфёрова 1966 тәл вәт сәграпнал этпос лов хөталәт самын патыс ос 2021 тәл ойгпан элы-пәлт 55 тәлэ төвлыс. Төнт Ханты-Мансийск үст өлнә хөтпат тав рүпата колән ёхталасыт ос таве янытласаныл.

Алпыл «Төрүм Маа» музейт рүпитан хөтпанән үрвес, ос тув юв шалт-нәтә порат ависунтныл такви рүпатаң колнаке

мус мәхманән кәтпатта рәтым янытлавес. Тән кә-тыт хорамың пувыр утыт пувсыт, хорамың лүпат ос намхөталә кастыл эрыг

эргысыт.

Аквта хөталт мән округув намхөталә өс янытлаве. Таимәгыс «Лүйи сәм» наппа мәнъши эрыг эргың хөтпат ты ялпың хөтал өвылтыт мәнъ кина пөслыс. Өвләт тот округув намытхөталә урыл потыртаве ос пәс хурит суссылтавет, тувыл илттыг Октябрьский район Кевавтнәл пәвылт 1966 тәлт ёмтум нак урыл потыртаңкве патвес. Төнт тот акв щёмьят мәнъ агиришкве самын патыс, таве Людмилаг намтвес. Тувыл аги яныгман тәланә урыл потыртавес. Тав хус тәл школат нйврамыт ханищтас ос тувыл ущ мөт рүпатан патхатас.

Та мәнъ пөслым кина суснә порат Людмила Александровна ат вәстә, тот тав урәт тах потыртаве, хот-өщатахтас ос мүй мәхум пуссын хот-щәгтым моваласыт. «Лүйи сәм» группа тавән тамле пұмыщ мүйлупса пөслыс,

тувыл турлөпс мүйлуптас. Мария Сергеевна Мерован пунктөрыл юнтвес ос ты мүйлупсал кәтвес.

«Ханты ясаң» ос «Лүймә сәрипос» газетагт рүпитан хөтпат Людмила Александровна өс янытласыт. Тав музейт пуңк-тотнә рүпататә ёмщакв тотытә, ты коныпал «Югра лылыёп» наппа ассоциацият сәвсыр эрнә тәлат вәри ос сосса мәхумн тәрвит өлупсанылт нётыглы. Такви ләвнәтә цирыл, ам касың хө-тал музейт матыр-әти эрнә тәлат вәрөгум, үщ-лахтын хөталт ёхтынёныл порат ассоциация рүпатамт акван-атхатам тәлат щёпитыяnum. Ос төванакт хоты хөтпа нётмил вәрнә нак китыгләлы, тавән өс нётуңкве эри.

Мән пуссын Людмила Александровна 55-тәлэ-тыл янытлылүв, сәв сөтың тәл өлуңкве ләвилүв. Пус кәт, пус ләгыл, Төрүм ёт, Отыр ёт!

Йильпи нәпак тәратавес

«Төрүм Маа» музейт вәт сәграпнал этпос акв тәратан нәпак урыл потыртасыт. Тув үст өлнә мәхум вөвиньталвёсыт ос тән «Этническая культура восточных хантов» намаим нәпакыл суссылтавёсыт.

Тамле йильпи нәпак Наталья Ивановна Величко, культурология наукагт кандидат учёный нам өщнә нә, хансыстә. Тавән Игорь Леонидович Набок, философия наукагт доктор учёный нам өщнә хум, нётыс.

Нәпак А.И. Герцен

наппа университетт өлнә издательство-колт тәратавес. Тувыл потырт нәпакн хаснә коныпал аудиодискын өс хасвёсыт.

Наталья Величко хөтал нәглын ёрт өлнә хантыт палт сәв щёс ялантас, тән өлупсаныл ос пәс нака-ныл ханищтас. Тән Юган,

Вах, Васьюган ят хосыт өлэгыт ос Касумт өлнә хантыт ләтңаныл мощ мөт хурипаг өлы, маснута-ныл өс тәнки щира-нылт хорамтыяныл.

Ты рүпататә вәрнә мәгыс Наталья Ивановна

мүй мәхумн эсгувес. Ань хотьют матыр пұмщала-ңкве тахмаи ке, ты нә-пак вос ловиньты манос аудиодиск вос хұнтлы.

Тамара МЕРОВА

Тучаңыт суссылтавёсыт

Кәсың мәщтыр нә
Такви щирыл щаквщи,
Пёс мәхманэ тэла элалы тоты –
Кәтыл вәрнуганэ хосыт ханыщаве ...

Ват сәграпнал этпост Хальүс Культура колт, прикладной творчество ос национальный культура колнакт «Тучанги мастериц посёлка Берёзово» суссылтап вәрыглавес.

Округт өлнэ мәньщи ос ханты сосса нэквет тучаңыт пёс тәгыл юнтсыт.

Кәсың нә такви щирыл щаквщи – тучаңе йины, хорамытыл яктытэ, нётнэг юнтытэ.

Тучаң – ты нә хөтпа сака эрнэ хұрыгсове. Тав сәлы котыл, нуйил манос хұл совил (сыг ос сорт хұл совил) вәраве. Тучаң хұрыг конытэ сәлы совныл хорамыл юнтаве. Кәсың нә тамле хұрыгсове такви рұт хорамытыл вәритэ, пәквпалыл юнтытэ, сакыл нётумтытэ, щәлыголн тёрыл тагталытэ.

Лүймә нэквет танти вәганыл, маснуганыл-пормасаныл хумус хорамтаңкве эри, пәквпалыл нётуңкве манос мот хотты хури тув вәруңкве эри.

Нётнэ нэг туп щаквщуңкве хәснэ нә, кәркам ос нявраманэ ёмашакв янмалтан нә тав ләваве. Пёс порат хум хөтпа нэг мәщтыр нэкве пёрияс, пәквпаланэ нётнэг, мәнь юнтмилыл вос юнтыянэ. Аги 14-16 тәланэ төвлын порат, матахмат тучаң вос өньщи, та щирыл нәңкыс, аги щаквщуңкве хәсы ман ати.

Элнаң кәсың агирищ өвил тучаңыл омактэн юнтвес. Тучаңыт кәсың мят танти щирыл вәравет, төват янгыт, төват сака янгыт ати, тувыл шар мәнь хұрыгсовыт. Нә тучаңе туп такви өньщитэ, өлнэтэ пәсыл акваг тав ляпатэт өлы.

Тэлы, ащирмаң порат, матыр хал ёмты, нә хөтпа акваг юнсахты, колтәгыл мәхманэ мәгыс эрнэ маснут, пормас щёпиты. Матыр совлөмт манос төрлөмт арыгыт те, хот ат вуцкасыянэ, пуссын тучаңе тйвырн пинумтыянэ, хуньт тах эрмыглэгыт.

Тучаңыт

Мәщтыр нэквет

«Тучанги мастериц посёлка Берёзово» суссылтап 12 сосса нэт тучаңаныл суссылтавёсыт, ювле хультум юи-өвил тәлыт сыс юнтыгламаныл.

Ханты нә Раиса Петровна Загородняя (Рябчикова) тучаңанэ пёс мәхманэ вәрыглам щирыл юнтсанэ. Совныл юнтум хұрыгсованэ ханты хорамыл вәрсанэ, щәлыголн тёрыл тагталасанэ.

Акв тучаңе сыгсовныл өс пёс щирыл вәрыстэ. Хорамыт мәгыс щёпитам сованэ сөс тытум витн пинтласанэ, тувыл хунь кәлвесыт, төслысанэ. Хорамыт йиныс, тучаңён вәрсанэ. Нас төрыл вәрум тучаңе тай супе мәгыс юнтыстэ – акваг вос рөвөг, тох эрттам нётнэг сусхатэг.

Раиса Петровна тучаңанэ пуссын сака нётнэт, мәнь юнтмилыл юнтым өлэгыт.

Лидия Александровна Артанзеева ос Галина Матвеевна Руденко ты суссылтапын өс сәв тучаң майласыг. Ты кәркам нэг пормасанэн өс сака мәщтырыт, пёс щирыл вәрим өлэгыт.

Сосса нэквет – З. Сидорова, Л. Вынгилева, Л. Новыхова ос К. Супрун

Любовь Вынгилева
потре мәньщи
ләтныг **Светлана**
РОМБАНДЕЕВА
толмашластэ

Эргын ос ййквнэ кәркам нэ

Ф. П. Иштимирова котилыт лүйли

Алла ос Юлия агияге

Ювле хулытум тәлт яныг таквс
Этпост Фаина Павловна
Иштимирова 60 тәлэ төвлыс. Тав Ханты-
Мансийск үст җлы, хантыт ос мәнщит
пёс наканыл, эрганыл, ййкваныл элалы
тотым рупиты.

Тамле тәлат мәгыс Фаина Иштимирова округ культура пәлыл яныг нам җныщи. Тав «Хотал» намба Ас-угорский махум театрыт агит-пыгыт ййквуңкве ханищтыяна ос творчество колт рупитым үст җлнэ ханты нэт эт «Ёмвош ёх» намба эргын кол вәрыс. Тән ялпың хоталыт порат хоталь-ати эргункве вөвыглавет.

Тав әще Павел Тарасович Костин, сәв сосса махумн ванэ ос эруптан колтәгылт яныгмас. Тән мәнщити щёмьяныл Октябрьский район Ялпус пәвылт җлыс, ос ты ма хантытн ос мәнщити ялпың маг акваг ловиньтаве. Пёс порат

ты махум пурлахтын ос пөикшан магыс тув акван-атхатыглыс. Пәвылт яныгкол Костинит тән җсаныл.

Фаина Павловна әще сәв тәл «Победа» намба колхозт хул алышлам хотпаг рупитас. Тав кәтыл хурит пөслуңкве хәсыс ос самын патум мәтэ нётнэг пөслыстэ.

Щәне наме Ольга Ильинична Миляхова җлыс, тав ханты нэ. Тән рутаныл Чуэли пәвылт җлыс. Тав иң мәниг җлмёт, әще Илья Иванович Миляхов хөнтлан мән тотвес ос миннэт элыпәлт, тав агитэн атың кампётка тотуңкве ләвыс. Юв ат ёхтыс, хот хөнт-

лан мәт порславес. Ольга Ильинична сәв тәл мән лёккарыг рупитас. Пәвылт җлнэ махумн эруптавес, тав сәв хотпатн нётыс. Төват тэри ёрыл пусмалтасанэ, мөтаныт нас сымн рөвнэ ләтңыл пусмалтасанэ.

Такви кәтагётыл матыр вәрим мәштыр хотпаг җлыс, такви хорамың маснут юнтыс ос щёмьятэ такви юнтум супытыл мастыгластэ.

Костин экваг-ойкаг хот ныврам янмалтасыг, нила аги ос кит пыг. Фаина котиль ныврамыг җлыс. Тән щёмьяныл җвлэт Ванзеват пәвылт җлыс, ётыл Полноват пәвылн вантлысыт. Фаина школат ханищтахтаме порат акваг матыр-ати пумцалас, махум магыс кәс вәрыс, эргыс ос ййквыс. 1977 тәлт школа әстламе юпәлт тав Салехард үст культпросвет училищан ханищтахтуңкве минас. Училище әстламёт, хум

вәрыс ос аквагет Полноват пәвылн ёхтысыг, тот Фаина клубн рупитаңкве патхатас. Нэг-хумыг кит агииг янмалтасыг, тувыл 1991 тәлт колтәглыл Белоярский үсн вантлысыт.

Та үст тав ныврамыт магыс «Увас хурамат» («Северные узоры») эргын-ййквнэ кол щөпитас, тән ётаныл җс сәв мән выступайтуңкве ялсыт. Ань та агит-пыгыт пуссын яныгмасыт ос төват тот ханищтам тәланыл тәнки элалы тотыяныл.

Фаина Павловна А.И. Герцен намба университетт лүймә махум пёс накыт ванэ ос ханищтан хотпаг юил яласым ханищтахтас ос 1997 тәлт таве әстластэ. Ос 1999 тәлныл 2004 тәл мус «Югра лылыёп» отделеният Белоярский үст җлнэ колт пунктотыс.

Тувыл Ханты-Мансийск үст «Хотал» намба театр вәрнэ магыс Фаина Павловна тув рупитаңкве вөввес. Ань ты үст тав кит агияге Алла ос Юлия щёмьятэнтыл җс җлэг. Агияге мәнтягыл сосса махум җлупсан ос пёс накытн ванэ щирыл ханищтасаге.

2010 тәлт Алла Иштимирова-Посохова агитэ «Ялпус махум» намба эргын-ййквнэ кол щөпитас. Тотныврамытёт ханищтам пёс накыт суссылтасыт.

Мән ань Фаина Павловна пустагыл элалы җлнэ ләтың кетэв, пус кәт, пус ләгыл! Төрүм ёт, Отыр ёт вос җлы!

Тамара МЕРОВА

Лүймә сәрипос
(Северная заря)
№1 (1259), 13.01.2022
Соучредители
Дума, Правительство
Ханты-Мансийского
автономного округа – Югры
Издатель
Департамент общественных
и внешних связей Ханты-
Мансийского автономного
округа – Югры

Редакция
Врио директора, гл. редактор –
Кондина Г.Р.
Телефон (3467) 33-36-82
Заместитель гл. редактора –
Кондина Г.Р.
Телефон (3467) 33-36-82
Ответственный секретарь –
Узель В.В.
Телефон (3467) 33-23-09

Адрес редакции и издателя:
628011, г. Ханты-Мансийск,
ул. Комсомольская, 31
тел./факс (3467) 33-17-52
E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru
Отпечатано:
ООО «Новости Югры-
Производство» г. Сургут,
ул. Маяковского, д. 14.

Индексы 04399, 54399
Тираж 1710 экз.
Заказ 50
Цена свободная
Мнение авторов
публикаций не
обязательно отражает
точку зрения редакции.
Газета зарегистрирована
Управлением Федеральной

службы по надзору
в сфере связи,
информационных
технологий и массовых
коммуникаций
по Тюменской области,
ХМАО-Югре и ЯНАО.
Свидетельство
о регистрации
ПИ №ТУ 72-00795
от 23 января 2013 г.

12+

Сосса хөтпа намхөталэт янытлавес

Ват сәграпнал этпос 28 хөталэт нэпак хаснэ ханты эква Мария Кузьминична Волдина 85 тәлэ төвлыс. Сосса хөтпа ёт хөнтхатыглахтын магыс махум «Төрүм Маа» музейт акван-атхатыгласыт, сәв ёмас, сымың латың тавён ләвсыт.

Мария Кузьминична Белоярский район Юильск пәвыл ляпат Курьёх я ватат самын патыс. Колтагыл махманэ төнт сәлы үрим яласасыт. Ома́тэ Варвара Ивановна, такви бпарищ наме Молданова, а́татэ Кузьма Николаевич Вагатов. Тэ́н китхуйплов няврам янмалтасыг, Мария щар яныг а́гитэ́н.

Школан а́ги хөт тәлэ төвлуме порат вуйвес. О́влэ́т Юильск пәвылт ханищтахтас, ётыл Касумт, интернатт о́лыс. Школа а́стламе юи-пәлт, Мария Кузьминична Ханты-Мансийск үс педучилищат ханищтахтас, тувыл э́лалэ Ленинград үс институтт кетвес.

1956-1965 тәлытт тав Касум пәвыл школат няврамыт ханищтым рупитас, тот хум вәрыс, а́гипыг янмалтасыг. Тувыл

бйкатэ а́тими́г ёмтыс, төнт коянэ пуссын и́ң ма́нит. Нявраманэ тактёт янмалтасанэ, рупитаңкве а́лымас. Ётыл Мария Кузьминична ханты мир поэтын Владимир Семёнович Волдинын Ханты-Мансийск үсн вөввес, радио колт вос рупиты, ханты ләтңыл передачат вос вәри. Тав кәсащас, колта́глэ ёт яныг үсн та вәнтлыс.

Тувыл Мария Кузьминична ос Владимир Семёнович акван-минасыг, Тая а́гитэ́н самын патыс. Ань Татьяна Владимировна Волдина Ас-угорский институтт научный сотрудникыг рупиты.

Ханты-Мансийск үст ма́нщи ос ханты газеттаг вә́рнэ колт Мария Кузьминична ват тәл рупитас, радио хосыт ханты ләтңыл потыртас.

Касумныл ёхталам хумн янытлаве

Тыхал нэпакыт тәратас, ханты ос руш ләтңыл потрыт, стихыт, э́ргыт ос мөйтыт хансыс. Член Союза писателей России, член Союза журналистов России, заслуженный работник культуры РФ намытыл майвес.

«Ешак най» колта́гыл ансамбль вә́рме ма́гыс, 2018 тәлт Москва үст П.И.Чайковский колнакёт, «Традиционная народная культура» номинацият Мария Кузьминична «**Душа России**» на́мпа ма́гылн тагатан пөсыл майвес.

Ты тәл ос Михаил

Александрович Шолохов на́мпа ме́талил майвес. Та порат Союз писателей кұшай хум Николай Иванов тох ләвыс:

– Нэ́пак хаснэ ма́хум ма́гыс ты сака яныг пөс, тав туп сәв ёмас, э́рнэ тэла вә́рнэ э́лумхөласын миве. Мария Кузьминична сымың, вёщкат хөтпа, округ блупсатэ ос яныг хө́нты́н ялум мир урыл тав сәв поты́р хансыс, та́ксар ма́хум янытлыя́нэ, патум хө́тпат ұлылыя́нэ.

Ань тынакт «Төрүм Маа» музейт Мария Кузьминична намхөталэ кастыл «**Поколения связующая нить**» суссылтап вә́рыглавес – колта́гыл ма́хманэ ос рү́танэ на́маныл пуссын акв яныг нэ́пакын хансы́мат, сәв хурит колно́рн тагталым олсыт, о́ньщиглам маснута́нэ-пормасанэ акван-атвёсыт. Мүй ма́хум тот маттем та сунсыглахтасыт, пү́мщалахтасыт.

Нэ́пак хаснэ ма́хум, ля́ххал тотнэ хө́тпат, ю́ртанэ, рү́танэ Мария Кузьминичнан сәв ёмас, сымың ләтың, пу́ста́гыл о́лнэ ләтың ләвсыт. Яныг-хө́тпа янытлан нэ́пакытыл майвес ос мүйлупсатыл мүйлуптавес.

Мария Кузьминична рү́т ма́хманэ ос ю́ртанэ ёт пөслу́вес

Светлана
РОМБАНДЕЕВА